

Željko Loparić, São Paulo (Brazil)

Heideggerov nacrt hermeneutičke antropologije

1. Heideggerov nacrt i Kuhnove paradigmе

Znanstvena antropologija, kaže Heidegger, može se promatrati kao

»... cjelina jedne moguće zasebne znanstvene discipline posvećene zadaći stvaranja smislenog predstavljanja istraživih ontičkih fenomena socijalno-historijskog i individualnog tubitka.«¹ (Heidegger 1987, str. 163–164.)

Poput svake druge znanosti, antropologija analitike tubitka trebala bi se sastojati u »sistematiziranom poretku tumačenja iskustva« (str. 257). Takav poređak podrazumijeva mogućnost klasifikacije i uzima u obzir ljudsku egzistenciju unutar modernih industrijskih društava (str. 164).

Suprotno uvriježenom mnjenju, Heidegger nije neprijateljski raspoložen prema svakoj vrsti znanosti. Njegova je dekonstrukcija usmjerena isključivo protiv kartezijanskog modela znanosti. U namjeri da izložim Heideggerov projekt znanosti o čovjeku pomoću analitike tubitka, poslužit ću se Kuhnovim pojmom paradigmе.² Prednost se ovog postupka ne sastoji samo u uvođenju reda među Heideggerove pomalo raštrkane naknadne napomene o ovoj temi već i u omogućavanju dalnjih usporedbi s ostalim znanstvenim istraživanjima u suvremenim teorijama.³ Prema Kuhn, empirijsku znanost karakteriziraju disciplinarna matrica i dogovorna objašnjenja paradigmatskih problema (»primjera«). Disciplinarna matrica empirijskih znanosti sastoji se od slijedećih točaka:

- 1) vodeća generalizacija;⁴
- 2) metafizički model područja istraživanja;
- 3) heuristička pravila;⁵ te
- 4) zajedničke znanstvene vrednote, uključujući zajednički pojam znanosti.

1

Ukoliko nije drugačije naznačeno, svi citati koji sadrže samo broj stranice, odnose se na *Zollikoner Seminare*.

2

Ideju da je Heideggerov pogled na znanost blizak onom Kuhnovu, već su zastupali neki autori, npr. V. Vietta (1989). I sâm Kuhn prihvata da je, u monografiji napisanoj 1935., L. Fleck, sljedbenik fenomenološkog pokreta, anticipirao mnoge njegove ideje (Kuhn 1970, str. VII).

3

Ovakav pristup detaljnije sam razradio u: Loparic 1999.

4

Budući da je u razmatranje pretežno uzimaо fiziku, Kuhn govori o »simboličkim generalizacijama« (1970, str. 182). On govori o generalizacijama koje u širokim crtama određuju subjekt razmatranja, te se obično nazivaju prirodnim načelima ili definicijama. Moj izraz »vodeće generalizacije« želi sačuvati moment općenitosti koji u sebi ne obuhvaća ni formalizaciju niti naturalizaciju.

5

Od Kuhnove jedne točke načinio sam dvije, strože razlikujući ontologiju i heuristiku.

Čime, dakle, Heidegger može pridonijeti razvoju disciplinarne matrice bilo koje buduće znanstvene antropologije analitike tubitka? Kažem »buduće«, stoga što, unatoč pionirskim nastojanjima Binswangera, Bossa i drugih, Heideggerov načrt nije ni približno bio artikuliran kao paradigma pretpostavljive znanstvene zajednice.

2. Vodeće generalizacije

Počnimo s vodećim generalizacijama. Kako Heidegger razmatra zbiljsku znanost o čovjeku kao takvu, on niti jednu pojedinačnu generalizaciju ne uzima kao vodeću. No o ovoj temi on ima nekoliko napomena – kako negativnih tako i pozitivnih. S jedne strane, Heidegger smatra da se poređak tumačenja doživljaja ne može izraziti terminima matematičkih formula ili prirodnim zakonima koji su shvaćeni kao deterministička pravila čovjekova načina bivanja u svijetu.

S druge strane, Heidegger tvrdi da u poretku doživljavanja u znanosti o čovjeku ontičke fenomene trebamo razmatrati u svjetlu onih ontoloških koji ih omogućavaju. No, to nije dovoljno. Ključno je činjenice sagledati u odnosu spram konkretnе individue, tj. tvoreći živu motivacijsku cjelinu zajedno s ostalim ontičkim fenomenima. Želimo li ponašanje promatrati kao očitovanje tubitka, trebalo bi učiniti više od prepoznavanja njihove ontološke strukture, trebalo bi vidjeti kako se oni uklapaju u strukturu života u motivacijskom kontekstu individualne osobe.

Upravo se zbog toga ne možemo oslobođiti genetičkih objašnjenja i onoga zbog čega nam se ona ukazuju kao očita (str. 266). Ljudi uistinu donose odluke i djeluju prema motivacijskim obrascima uspostavljenim u svagdanjem života. Ti obrasci nisu izraz nikakvih vječnih zakona. Ipak, izrazu »svagda« u pitanju o čovjeku bit će dano značenje. Ono »svagda« posljedica je esencije« (str. 197). Doduše ne nužna ili kauzalna posljedica, ali ipak učestala i često razmatrana. Stoga, da bismo razumjeli nečije motive, nužno je ontičko antropološko znanje o motivima razviti do stupnja koji nam omogućuje da iznesemo genetička objašnjenja. Vodeće generalizacije analitike tubitka kao antropologijske discipline trebale bi omogućiti upravo takvu vrstu znanja.

3. Metafizički model čovjeka

Razmotrimo sada sljedeću točku ove matrice – »metafizički model« čovjeka. Kao što je to slučaj i u svakoj zbiljskoj znanosti, Heidegger uviđa da fenomene ontičke antropologije treba unijeti u filozofski okvir. Kakav bi okvir u ovom slučaju bio prikidan? Ne onaj tradicionalne metafizike, već onaj koji je Heidegger iznio u egzistencijalnoj analitici. Njega, međutim, treba obogatiti prikladno izvedenim egzistencijalima opisujući biti raznih oblika ontičkih fenomena (regionalne ontologije).⁶ Važno je obilježje Heideggerovih egzistencijala u tome što oni upućuju na ontološke fenomene koji se samima sebi u modusima ljudskog bivanja pokazuju *in concreto*, bivajući tako drukčije prepostavljene forme metafizičkog svijeta iza ili ponad ontičkih fenomena.⁷ Ni ontološki ni ontički fenomeni nisu hipotetski, već izravno dostižni. Zbog toga Kuhnovo terminologiju moramo promijeniti kada je primjenjujemo na Heideggera. Više ne možemo govoriti o »metafizičkom modelu« čovjeka, već radije o »fenomenološkoj deskripciji« ontološke strukture ljudskog bitka.

Koja je detaljnija veza između ontoloških i ontičkih fenomena? Prvi su uvjeti mogućnosti, tj. vidljivosti ovih potonjih. Još preciznije, ontološki fenomeni omogućuju nam vidjeti zbiljske fenomene koji predstavljaju konkretnе pojedinačnosti kao ono što one jesu – očitovanje modusa bitka tubitka (str. 256; usp. str. 342). Kao i u prirodnim znanostima, ne postoji »čiste« antropološke činjenice. Razlika je u tome što uvjeti činjeničnosti nisu više »slobodnolebdeće« pretpostavke o njihovu postojanju u objektivnom, linearnom vremenu, već fenomeni višeg reda kao temelji samog iznošenja na vidjelo tih činjeničnosti u životnom vremenu (str. 7, 234, 281). Ontološki fenomeni koji karakteriziraju strukturu tubitka ne samo da ontičke fenomene čine vidljivima već su i oni sami u njima vidljivi. Štoviše, oni određuju istinski sadržaj (*Inhalt*) onog ontičkog. Na taj sadržaj Heidegger upućuje kad govorи o »bitima« ontičkih fenomena. No, ontološki fenomeni ili biti nisu vidljivi na jednak način poput onih ontičkih. Razlika između ontičkih i ontoloških fenomena stoga također potrebuje i metodološko razlikovanje između ontičkih i ontoloških *očeviđnosti* (str. 8, 181). Prvi su zamjetljivi (*wahrnehmbar*), potonji ne-zamjetljivi (*nicht-wahrnehmbar*), a ipak pronični (*vernehmbar*, str. 181).

U oba slučaja postoje znatni problemi koje je teško odmah prevladati (str. 335). Razmatranje ontoloških fenomena uistinu je velik problem. Bit ljudskog načina bivanja nije u formi vidljivosti ili bilo kojem drugom sjetilnom aspektu (str. 293). Ako je tome tako, kako onda do toga možemo doći i što dobivamo kad smo do toga došli? Što Heidegger podrazumijeva kad govorи o »neposrednom viđenju« ili »neprikrivenom i izravnom gledanju biti« (str. 329)? Vidjeti nešto zapravo znači razumijevati ga *kao* nešto. Da bi do toga došlo, trebamo već prepostavljati *specifičan* vremenski horizont razumijevanja. Npr. *bit straha* vidljiva je samo ako je vidimo kao modus bivanja unutar svijeta u horizontu vremenske strukture svagdanjeg života, preciznije u kružnom i ponovljivom vremenu svagdanjeg života, u vremenu pada. Nije potrebna nikakva specifična biografija. Svaki drugi egzistencijal koji čini mogućim naše bivanje u svijetu također je utemeljen na istom modusu temporalizacije. Ovdje je ključno zapaziti kako je takav modus temporalizacije utemeljen na potpuno drugaćijem modusu temporalnosti, konkretnije, na izvornom vremenu (bivanja »tu« ili bivanja »otvorenost«). Želimo li u ovoj analizi izbjеći pogreške, te ispravno odrediti razinu analize, nije dovoljno proučiti fenomenološke teorije, već je nužno usredotočiti se na pojedinačne ontološke fenomene kao takve neposrednim uvidom u to koje je očitovanje najistinitije na raznim razinama strukture tubitka (str. 324, 325, 329). O tome ne bi unaprijed trebalo pretpostaviti niti jednu pretvodnu teoriju.⁸

Posve je drukčije s ontičkim fenomenima. Što zapravo mislimo kad kažemo da »osjetilno zamjećujemo« nečiji strah? To ne znači da smo s nečijim vizualno zamjetljivim položajem stupili u kontakt. Gledajući s aspekta analitike tubitka, naša percepcija straha, ili bilo kojeg drugog zbiljskog modusa bitka

6

Upućujem na to da Heidegger u *Zollikoner Seminare* više ne govori o »Geisteswissenschaften«. Razmatra samo sporedno povijest bitka (posebno neke aspekte modernog tehničkog društva) kao važnu za oblikovanje znanosti o čovjeku (str. 163, 133, 96, 153, 353).

7

Ovakvo je antiplatoničko stajalište dakako konstanta u Heideggerovu mišljenju.

8

Primjer jednog takvog uvida u fenomene jest Heideggerovo istraživanje o biti stresa (str. 179 i dalje).

nekog ljudskog bića, postavlja dva različita pitanja. Kao prvo, moramo je shvatiti kao moguće očitovanje strukture tubitka. Drugo, moramo je dovesti u vezu s drugim zbiljskim fenomenima sadašnjosti, prošlosti i budućnosti. U prvom slučaju moramo na eksplicitan ili implicitan način biti dobro upoznati s tubitkovnom analitikom vremenite biti straha. U drugom slučaju, moramo biti upoznati s biografijom (*Lebensgeschichte*) i konkretnom situacijom osobe koja osjeća strah. Upravo na taj način, a da ne vidimo »formu«, uočavamo konkretnu pojedinačnost uzimajući u obzir socijalno-historijski i individualni tubitak.

Ovdje, dakle, postoje dvije različite hermeneutike koje treba razlikovati: jedna koja funkcioniра unutar vremenskog horizonta koji omogućuje *strukturu* tubitka – napose svagdanjeg tubitka kojeg opisuje fundamentalni egzistencijal pada – te druga koja se kreće u horizontu svagdanjeg vremena *individualnog* tubitka. Prvi tip hermeneutike, u krajnjoj liniji utemeljen na izvornoj vremenitoj konačnosti tubitka, pripada Heideggerovoj fenomenologiji (kao filozofskoj disciplini). Taj je tip hermeneutike široko poznat i mnogo proučavan. Drugi tip hermeneutike, utemeljen na izvedenim pojmovima vremena, pripada oničkim, tj. općenito znanstvenim antropologijama, te mu je pridano mnogo manje pozornosti.⁹

Primjer ovog potonjeg modusa razumijevanja predstavlja »hermeneutika istraživanja«, termin koji je Heidegger upotrijebio želeći uputiti na istraživanje odnosa u psihoterapiji između analitičara i onog analiziranog. Takav način sagledavanja činjenica, kaže Heidegger, kreće se prema »međupolju« između filozofske hermeneutike i pukog bilježenja pretpostavki (str. 342, 350). Očito je da Heidegger o hermeneutici ne govori u smislu izvornog modusa samorazumijevanja, koji je temelj filozofskog istraživanja, već o izvedenoj metodi razumijevanja i interpretacije. Njegova je namjera identificirati postupak koji bi se trebao uhvatiti u koštac s »konkretnim problemima«, onima koji ne pripadaju »u potpunosti području temeljnih načela i onoga što je 'isključivo filozofsko'« (str. 348). Heidegger ima na umu poseban postupak koji se može upotrijebiti ne samo kao hermeneutika (znanost o tumačenju) svagdanjeg života već i kao heuristika, znanost o sistematskom prikazivanju i rješavanju konkretnih problema ljudskoga života.

Hermeneutika otkrivanja od nas traži da razvijemo umijeće odvraćanja pozornosti od prirodoznanstvenih kauzalnih objašnjenja i percipiranja drugih osoba kao bića-u-svjetu. Heidegger upozorava da to nije lak zadatak. Priznati takvo biće poput tubitka »iznimno je teško i neuobičajeno i treba ga uvijek iznova odmjeriti« (str. 280). Pojasnimo malo ovu poteškoću. S jedne strane, potpuno razumijevanje oničkog fenomena prethodno iziskuje fenomenološku, tj. filozofsku analizu njegove temporalne biti. Što smo u znanostima o čovjeku postigli, pita se Heidegger, genetički objašnjavajući nešto što ne razumijemo? S druge strane, ne možemo reći da smo razumjeli nešto o čovječjoj naravi ukoliko to ne sagledamo u horizontu svagdanjeg vremena. I to ne samo izvornog konačnog *kružnog* vremena već, također, i u vremenu života svake pojedine individue, koje uključuje vremenski opseg između rođenja i smrti i omogućava takvo nešto kao što je biografija. Samo ontološki, a ne i onički fenomeni u horizontu otvaranja izvornog vremena mogu biti vidljivi i imati značenje. Za razumijevanje još konkretnijih pitanja potrebne su nam prikladne premise unutar još konkretnijeg horizonta. Analiza činjenica koje obilježavaju ljudski život nužno uključuje razmatranje o rođenju, ranom djetinjstvu, razvoju i zrelosti, te konačnoj smrti. Ako je tomu tako, želimo li razumijevanju ljudskih načina

bivanja pridati puni smisao, trebamo proizvesti sekundarne egzistencijale rođenja, ranog djetinjstva, odrastanja itd. Takvo hermeneutičko nastojanje bit će potpuno spustimo li se do genetičkih razjašnjenja činjenica svagdanjeg života na najnižoj razini. Povrh toga, potpuna zadaća razumijevanja ljudskoga bića zahtijeva još jedno pitanje, ono koje omogućuje strukturu samog tubitka, tj. rastvaranje i povijest bića samog.

Uzmemo li u obzir Heideggerove poglеде na mnogostranost hermeneutikâ, sadržane u *Zollikoner Seminare*, može se reći da znanstvena antropologija zahtijeva da svaka analiza ontičkog subjekta razmatranja u vezi s ljudskim bićima, mora uzeti u obzir šest različitih stupnjeva fenomena i stoga predstavlja šest različitih stupnjeva deskripcije i interpretacije. Najviši je stupanj otvaranje i povijest bića. Ispod njega se nalazi ontološki fenomen koji objelodanjuje tubitkovno transcendiranje svijeta, a još je niže fenomen tubitkovnog bitka-u-svijetu.¹⁰ Naredni je stupanj izvedenih egzistencijala koji obilježavaju regionalne ontologije. Ta prva četiri stupnja predmet su filozofskih studija, bilo da ih način mišljenja vodi prema biću samom, kao što je to radio kasni Heidegger, ili kao fenomenološka ontologija poput one u *Bitku i vremenu*.¹¹ Peti se stupanj sastoji u sistematiziranom poretku ontičkih fenomena koji se iskazuju na šestom i posljednjem stupnju. Ova dva posljednja stupnja pravo su mjesto analitike tubitka znanstvenih antropologija.

Još jedno značajno metodološko pitanje tiče se deskripcije i interpretacije. U tubitkovnoj analitici znanosti o čovjeku, jezik se razlikuje od pojmovnog jezika koji konkretizira ono o čemu se govori. Ne bi ga trebalo razumjeti kao jezik računanja, niti kao prenositelja informacija (str. 25, 118-119). Naš znanstveni diskurs o čovjeku ne bi smio postati tek jasna verbalizacija objektivnih činjenica, kao što je to slučaj u prirodnim znanostima, već »mora primarno biti dvomislen, poput npr. jezika poezije« (str. 184). Kakav je uistinu taj jezik? On je onaj koji ukazuje (*das Zeigende*). Jezik koji naznačuje govori »da nešto takvo i takvo od nas zahtijeva slaganje na ovaj ili onaj način« (str. 185). »Bit jezika« na neki je način oblik »govorenja ili pokazivanja« (str. 185). Koristiti jezik koji se podudara sa svojom bîti zapravo znači konkretno odgovoriti na zbiljski zahtjev naglašujući moment u kojem razumijevamo kako je nešto (ontički fenomen) povezano s nečim drugim (također zbiljska danost) u konkretnom svagdanjem motivacijskom kontekstu (str. 233). Tim postupkom ne koristimo pojmove, ne računamo, ne dajemo informacije, već uzimamo udjela u onom što se događa.

Postavlja se pitanje, koristi li ontičkim antropologijama opisivanje načina na koji se očituje ljudsko biće, ono što je već učinjeno u terminima društve-

9

Možemo se zapitati zbog čega Heidegger, zajedno s Bossem i njegovom skupinom, nije više ustrajavao na vremenitosti svih ontičkih fenomena koje proučavaju državene znanosti, te zašto je opetovano ponavljaо da je »bit« modusa tamo-bitka moguće odrediti na atemporalan, husserlovska način. Možda zato što je, u namjeri da svoj opus fizičarima učini razumljivijim, insistirao uglavnom na prvom dijelu *Bitku i vremenu*, izostavljajući rasprave iz drugog dijela koje razmatraju vremensku interpretaciju samih tih fenomena. Ako je tome tako, u želji da Bossa, njegove kolege i studente izbavi od podvrgavanja metafizičkom načinu mišljenja, Heideg-

ger je možda preuveličao esencijalistički karakter vlastite hermeneutike, što ga je ponukalo da ustraje u tom podvrgavanju.

10

Heidegger je, zajedno s Bosom, insistirao na raščlanjivanju strukture tubitka na bitak u svjetu i nadređeni stupanj transcendencije vjerojatno zato što su to zanemarili Binswanger i dr.

11

Ovdje ne možemo razmatrati važno i teško pitanje pripada li mišljenje bića i dalje hermeneutici. Za Heideggerov osrvt na ovo pitanje usp. Heidegger 1959.

nih znanosti unutar kartezijanske, tj. prirodoznanstvene paradigmе. Odgovor je potvrđan. No ipak, želimo li napraviti oprezan prikaz ovog ispitivanja, trebalo bi provesti prijelaz (*Übergang*) »od uobičajene znanstvene terminologije k jeziku koji opisuje fenomene« (str. 345). Čak i dok dopušta takvu mogućnost, Heidegger se pokazuje »vrlo skeptičnim« naspram stvarnih rezultata koje bismo primjenjujući takav postupak mogli očekivati (str. 342). Glavni je razlog tomu činjenica da ne postoji jezik oslobođen teorije, te da je prema tome u činjenicama opisanim u prirodoznanstvenom jeziku metafizički sadržaj spojen s onim uistinu ontičkim. Bilo kako bilo, Heidegger je na razne načine vrlo zanimljivo pokušao pokazati kako se neki Freudovi opisni pojmovi (poput projekcije i potiskivanja) mogu prevesti u jezik analitike tubitka.

Rasvjetlivši ove elemente »heurističkog modela« Heideggerove znanosti o čovjeku, možemo s izvjesnošću reći da se njezina »metoda«, ili kako god nazvali taj postupak, u potpunosti razlikuje od eksperimentalnih metoda prirodnih znanosti (koje se trenutno smatraju jedinim znanstvenim metodama, str. 144). Kao što je već rečeno, to nema nikakve veze s izgradnjom slobodnolebdećih hipoteza i prepostavki. To uopće nije hipotetska metoda (str. 181). Ali kakva je to onda metoda? Prije svega, *deskriptivna*. Svaka zasebna disciplina znanstvene antropologije mora osigurati »opis« zbiljskih fenomena koji se razumijevajući analitici tubitka iskazuju u konkretnim ljudskim jedinkama. Drugo, to je *interpretativna* ili *hermeneutička* metoda. Kao što je već rečeno, razumjeti ontičke fenomene znači vidjeti ih ustrojene unutar njihovih vremenskih horizonata, i to ustrojene na raznim razinama. Treba ih vidjeti i u svjetlu cjelokupne hijerarhije onoga što ih određuje i čini vidljivim, kao i unutar njihova konkretnog motivacijskog, tj. genetskog ili povijesnog konteksta. S obzirom da su svi horizonti razumijevanja temporalni, a strukture vremena višega stupnja kružne, i kretanje razumijevanja također mora biti kružno. Heideggerova je znanost o čovjeku, s metodološke točke razmatranja, deskriptivan, interpretativan (hermeneutički), historijski i kružni model znanja o ljudskom bivanju u svijetu.

I doista, Heideggerovu hermeneutiku odlikuje *dvostruka cirkularnost*. Prva postoji *unutar* svake od šest razina interpretacije. Ona karakterizira proces razumijevanja unutar jednog ili drugog, različitih i hijerarhijski poredanih vremenskih horizonata. Druga cirkularnost sjedinjuje hijerarhiju šest različitih stupnjeva deskripcije i interpretacije. Kao što smo već uočili, niži stupnjevi deskripcije služe kao temelji za one više. U prvom slučaju, iz budućnosti dolazimo do prošlosti i sadašnjosti određenog vremenskog horizonta. U drugom slučaju, krećemo se linijom gore i dolje, od najniže ontičke do najviše ontološke razine. U jednu ruku, ontičke činjenice moraju biti sagledane u svjetlu cjelokupne hijerarhije koja ih omogućava. U drugu ruku, ontičke deskripcije koje su u početku našeg istraživanja »determinaciju« doble od vlastita »esencijalnog sadržaja«, prikladne su osigurati razloge za dovršenje fenomenologije njihovih izvornih ontoloških uvjetovanosti (str. 163). Ontičko iskustvo može nas stoga dovesti do otkrića »novih egzistencijala« izvan dosega onih već postojećih. Kao posljedica svega toga, heideggerijanski antropolog nužno je upleten ne samo u različite *horizontalne* hermeneutičke krugove, karakteristične za svaki stupanj interpretacije, već također i u *vertikalni* hermeneutički krug. On počinje primarnim ontološkim pristupom, kreće se prema dolje, od izvedenih egzistencijala prema svagdanjim ontičkim fenomenima, te ih tako može razumjeti i otkriti nove ontičke povezanosti među njima. Nakon što je to postignuto, krug

razumijevanja okreće se prema gore i potiče fundamentalno ontološko istraživanje o još neizvedenim ili čak fundamentalnim egzistencijalima koji te novouspostavljene ontičke veze čine mogućima.¹²

5. Zajedničke vrijednosti

Slijedeći četvrtu točku Heideggerove paradigmе, »zajedničke vrijednosti«, jasno je da tradicionalne vrijednosti prirodnih znanosti, poput mjerljivosti, izračunljivosti ili uistinu proizvedivosti čovjeka i njegovih modusa bitka, uopće nisu uzete u obzir. Također, Heidegger ni ne traži predviđanja, unutarnju ili izvanjsku konzistenciju, jednostavnost, empirijsku vjerodostojnost ili uopće bilo kakvu drugu »logičku« vrednotu tradicionalne zbiljske znanosti. Glavne vrednote koje bi trebale karakterizirati tubitkovnu analitiku znanosti o čovjeku prije svega su praktičke, ili čak etičke.¹³

6. Paradigmatski problemi

Sada dolazimo do krajnje točke razmatranja, do onoga što Heidegger ima za reći o »paradigmatskim problemima« i rješenjima koja mogu odlikovati zbiljsku znanost tubitkovne analitike i njezina istraživanja. Središnju točku razmatranja svake znanosti analize tubitka predstavlja postojeći čovjek (str. 259). Vezano uz temeljnu strukturu tubitka, naš je temeljni odnos spram drugih skrb (*Fürsorge*) koja uključuje odgovornost da se druge pusti da bivaju, i to kao nezavisne i slobodne.

»Bavimo se psihologijom, sociologijom, psihoterapijom«,

kaže Heidegger,

»... u namjeri da pomognemo ljudima doći do cilja – prilagođavanja i slobode u najširem smislu.« (Str. 199.)

Sve smetnje, sociološke kao i medicinske, iste su vrste, naime ograničavanja mogućnosti da se bude slobodan. Znanost o čovjeku nema za cilj ljude učiniti objektima od teoretskog ili tehnološkog značenja, već pomoći ljudima u ostvarenju njihove prave prirode.¹⁴ Jednim bi dijelom mogla pomoći fenomenološka antropologija; no, to nije dovoljno. Također su prisutni i neizbjježni »determinacijski« ili »konkretni« problemi koje moraju oblikovati i rješiti ontičke antropologije. U tu svrhu ne može poslužiti fenomenologija sama. I doista,

»... filozofija nema pripravan odgovor na sva pitanja« (str. 350),

kao što su to vjerovali neki članovi Bossove skupine. Ljudi trebaju, upozorava Heidegger, dobiti metodološko obrazovanje stoga da »ne bi od filozofije očekivali rješenje svakog mogućeg problema« (str. 336). Rješenje problema zbiljske antropologije zahtijeva zbiljsko iskustvo i »profesionalno

12

Još od samoga početka, rođenje bića primjer je ontološkog fenomena čije istraživanje Heidegger uopće nije slijedio, te koje se mora opisati na razini fundamentalnih egzistencijala, želimo li ponuditi heideggerijansku interpretaciju nekih važnih ontičkih fenomena koje su nedavno otkrila psihanalitička istraživanja (točnije, D. W. Winnicott), a koji su vezani uz rani period ljudskoga života.

13

Heideggerove poglede na etiku komentirao sam u: Loparic 1995.

14

Ovakvu ideju antropologije treba usporediti s Kantovim konceptom morala, u suprotnosti s fizičkom antropologijom.

razumijevanje» (str. 343). Čini se da Heidegger ovdje govori o razumijevanju kao o onome što karakterizira oničku antropologiju onako kako je gore opisana. U tom smislu, on od Bossa traži da pomoći njegova »istraživačkog projekta« »znanstveno« demonstrira fenomenološke tvrdnje iznesene u *Seminarima* (str. 347) i »priskrbi veći sadržaj fundamentalnim refleksijama«, već prema svojem bogatom »medicinskom iskustvu« (str. 352). Smatram da ovaj prilično shematski prikaz Heideggerova pogleda na jednu moguću znanost o čovjeku, kojeg je potaknuo Kuhn, znatno pomaže u sistematiziranju njegovih zamisli. To je glavno oruđe u njihovu predstavljanju kao istinskih noviteta, kao i mogućnosti njihova proširenja u osamostaljenu znanstvenu paradigmu analitike tubitka, koja je sposobna voditi istraživanje jedne uspostavljene znanstvene zajednice. Također nam pomaže upozoriti na neke nedostatke Heideggerova nacrtta. Od Heideggera se ipak očekivalo da bude malo jasniji u nekim okvirnim točkama svoga opusa, kao npr. kad je riječ o naravi sistemskog poretka oničkih fenomena, koje bi trebala izraziti svaka prihvatljivo sročena generalizacija, da i ne govorimo o prijeko potrebnim izvedenim egzistencijalima. Kuhn kao da nikad nije ozbiljnije promislio o zbiljskoj znanosti koja bi odbacila princip kauzalnosti, zamijenila metafizički ontološki okvir onim analitike tubitka, kretala se u raznim hermeneutičkim krugovima te iznad svega cijenila nastojanje oko pomaganja ljudskim bićima da budu slobodni i ono što oni jesu. No, to nužno ne prijeći koračanje novim putovima na polju historijskih proučavanja znanosti o čovjeku koristeći Kuhnove nacrte kulturnog razvoja kojeg su, kao što znamo, potaknula otkrića smještena daleko izvan precizno određene sfere prirodnih znanosti.

S engleskoga preveo
Tonči Valentić

Literatura

- Fleck, Ludwig (1935): *Entstehung und Entwicklung einer wissenschaftlichen Tatsache*, Basel. (Reprint: Frankfurt a/M.: Suhrkamp)
- Heidegger, Martin (1927): *Sein und Zeit*, Tübingen: Niemeyer.
— (1959): *Unterwegs zur Sprache*, Pfullingen: Neske.
— (1987): *Zollikoner Seminare*, Frankfurt a/M: Klostermann.
- Kuhn, Thomas S. (1970): *The Structure of Scientific Revolutions*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Loparic, Zeljko (1995): *Ética e finitude*, São Paulo: Educ.
— (1999): »Heidegger and Winnicott«, *Natureza Humana*, I (1), São Paulo, Educ (u tisku).
- Vietta, Victorio (1989): *Heideggers Kritik am Nationalsozialismus und der Technik*, Tübingen: Niemeyer.

Željko Loparić

Heidegger's Project of a Hermeneutic Anthropology

Based on *Zollikoner Seminare* (1987), the present paper reconstructs some aspects of Heidegger's project of an »ontic« anthropology, conceived as the general framework for the development of a paradigm for human sciences and, in particular, for *daseins*-analytic pathology and therapy.